

ANALYYSI

Analyysi: Vuosityöajan pidennys vaikuttaa kilpailukykyyn

Suomen talous | 19.11.2015 | Mika Kortelainen, Hannu Viertola, Juuso Vanhala

KIRJOITTAJAT

Mika Kortelainen
Neuvonantaja

Hannu Viertola
Vanhempi ekonomisti

Juuso Vanhala
Ennustepäällikkö

Suomen heikentynyt ulkoinen kustannuskilpailukyky kuuluu nykyhetken keskeisiin talouspolitiikan ongelmiin. Yksi keino, jolla kustannuskilpailukykyä voidaan Suomen Pankin laskelmien mukaan parantaa nopeasti, on vuosityöajan lisääminen. Se voidaan toteuttaa esimerkiksi luopumalla osasta arkipyhäpäiviä palkallisina vapaapäivinä. Vuosityöajan lisäys pienentäisi myös julkisen talouden alijäämää.

Kustannuskilpailukyky paranee, BKT:n kasvu kiihtyy

Tässä artikkelissa tarkastellaan vuosityöajan pidentämisen vaikutuksia Suomen kustannuskilpailukykyyn, taloudelliseen aktiviteettiin ja julkiseen talouteen Suomen Pankin Aino-mallilla tehdyn laskelman avulla. Mallissa vuosityöajan lisääminen ilman korvausta alentaa keskimääräistä työtunnin hintaa työnantajalle. Vientirytyksissä se vaikuttaa sekä niiden omiin palkkakustannuksiin että niiden ostamien kotimaisten välituotteiden hintoihin. Vuosityöajan lisääminen ei kuitenkaan pienennä kuukausipalkkoja, mikä osaltaan tukee palkansaajien kulutusmahdollisuuksia. Samalla vuosityöajan pidentäminen lisää talouden tuotantomahdollisuuksia ja sitä kautta tulonmuodostusta. Vuosityöajan lisääminen merkitsee työvoiman tarjonnan kasvua, kun työntekijät ovat valmiita tekemään samalla palkalla aiempaa enemmän töitä.

Laskelman mukaan vuosityöajan lisäämisellä on kustannuskilpailukykyä parantava vaikutus. Vuosityöajan pidentäminen alentaa yksikkötyökustannuksia ja kasvattaa vientiä. Kokonaistuotanto kasvaa myös investointien ja yksityisen kulutuksen lisääntyessä. Nimelliset tuntipalkat ja kuluttajahinnat laskevat. Vuosityöajan lisäys pienentää myös julkisen talouden alijäämää.

Laskelma joudutaan perustamaan oletuksille, joihin liittyy epävarmuuksia. Työajan pidentämisen

työllisyys- ja tuottavuusvaikutuksia koskevat oletukset perustuvat kansainväliseen empiiriseen tutkimustietoon. Sitä ei ole kovin paljon, ja johtopäätökset ovat siten epävarmoja.

Tutkimuskirjallisuuden perusteella ei kuitenkaan ole syytä odottaa suuria väliaikaisia vaikutuksia työllisten määrään. Lisäksi määrältään pienen viikkotyötuntien lisäyksen ei tutkimuskirjallisuuden perusteella ole syytä olettaa oleellisesti heikentävän tuntia kohti laskettua työn tuottavuutta negatiivisten terveysvaikutusten tai väsymyksen kautta, kun otetaan huomioon suomalaisen työviikon nykyinen keskimääräinen pituus. Vielä vähemmän tällaisia vaikutuksia on syytä odottaa olevan vuotuisten työpäivien määrän pienellä lisäyksellä.

Vuosityöajan pidentämisen dynaamisista vaikutuksista

Tässä luvussa tarkastellaan vuosityöajan pidentämisen vaikutuksia Suomen Pankin Aino-mallilla tehtyjen laskelmien avulla. Laskelma on luonteeltaan tekninen. Kyseessä ei ole kannanotto vuosityöajan pidentämisen puolesta tai sitä vastaan.

Työajan pidennyksestä on olemassa varsin vähän empiiristä kokemusta. Mikrotasolla tarkasteltuna vaikutukset voivat olla hyvinkin erilaisia yrityksestä riippuen. Toisaalta on epävarmaa, ovatko vaikutukset työajan pidennyksen ja lyhennyksen välillä symmetrisiä. Joka tapauksessa työajan pidennyksen taloudellisia pidemmän aikavälin vaikutuksia voidaan monista epävarmuuksista huolimatta pyrkiä arvioimaan kokonaistaloudellisella mallilla työn tarjontaa ja työmarkkinoiden kilpailua lisäämällä.

Talouden kilpailukykyä voidaan vahvistaa pidentämällä vuosityöaikoja ilman vuosipalkkoihin tehtävää kompensointiä. Tällaisen muutoksen seuraukset ovat monilta osin samankaltaisia kuin palkkamaltin tai työvoiman tarjonnan lisäyksen vaikutukset. Suomen Pankin yleisen tasapainon mallilla tehtyjen laskelmien mukaan työajan pidennys voimistaa taloudellista aktiiviteettia. Työajan pidennyksen dynaamiset vaikutukset välittyvät voimakkaimmin talouteen pidemmällä aikavälillä. Talouskasvu kiihtyy ja vienti voimistuu. Kustannuskilpailukyky paranee, ja talouden avoimen sektorin tuotannon piristyminen näkyy ennen pitkää myös investoinneissa, yksityisessä kulutuksessa ja työllisyydessä sekä julkisen talouden tasapainon kohenemisena. Talouden sopeutuminen tapahtuu suurimmaksi osaksi muutosta seuraavien kuuden vuoden aikana. Talouden täydellinen sopeutuminen ja uuden tasapainon saavuttaminen vaatii kuitenkin pidemmän aikavälin. Laskelman mukaan uusi tasapaino saavutetaan vuonna 2028.

Tässä mallilaskelmassa ei pyritä tarkastelemaan, mikä on työttömyysasteen tai työllisten lukumäärän mahdollinen lyhyen ja pitkän aikavälin muutos vuosityöajan lisäyksen seurauksena. Tähän kysymykseen vastaaminen vaatii erillisen tarkastelun. Näin ollen laskelmassa työllisten lukumäärä ei muutu. Tällöin vuosityöajan lisäys näkyy suoraan samansuuruisena prosentuaalisena

muutoksena koko taloudessa tehtävien työtuntien määrässä. Pitkän aikavälin tarkastelussa tätä oletusta yhtäältä tukee se, että työn tarjonnan kasvun ei ole syytä odottaa pitkällä aikavälillä lisäävän työttömyyttä.¹ Toisaalta kustannuskilpailukyvyyn paranemisen voi odottaa pitkällä aikavälillä lisäävän työllisyyttä etenkin talouden avoimella sektorilla. Työllisten määrän mahdollisia lyhyen aikavälin muutoksia tarkastellaan empiirisen tutkimustiedon valossa myöhemmin tässä artikkelissa.

Suotuisa vaikutus talouskasvuun

Mallilaskelmassa arvioidaan vuosityöajan pidentämisen kokonaistaloudellisia ja dynaamisia vaikutuksia. Laskelmassa tarkastellaan tilannetta, jossa kaikkien työntekijöiden vuosityöaika pitenee ilman muutosta vuosipalkkoihin. Tällöin työtuntien lisääminen alentaa keskimääräistä tuntipalkkaa. Työn kustannukset alenevat, kun samalla nimellisellä vuosipalkalla työskennellään enemmän. Tuntipalkkojen alentuessa yritysten kannattaa käyttää aiempaa enemmän työvoimaa.

Laskelmassa työajan lisäys on malliteknisesti toteutettu työmarkkinoiden kilpailun astetta nostamalla, mikä voidaan tulkita siis myös työntarjonnan lisäykseksi: työntekijä on valmis tekemään pidemmän työpäivän ilman lisäkompensaatiota.

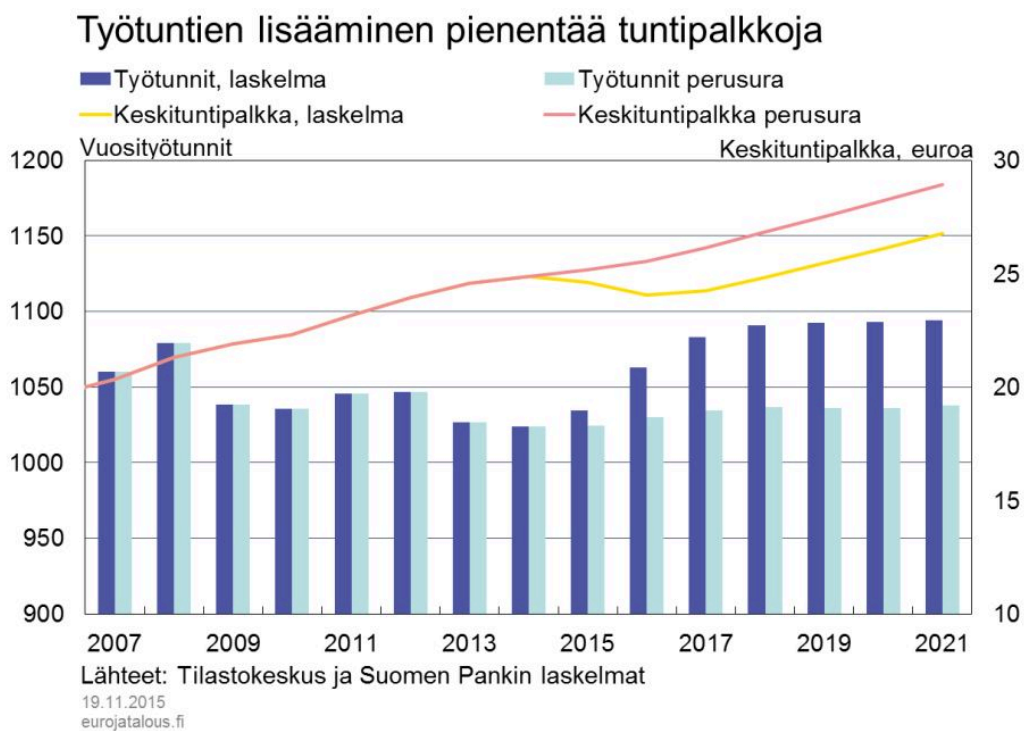
Laskelma mitoitetaan niin, että työntekijän vuosittainen työtuntimäärä on vuoden 2017 lopussa 6 % suurempi kuin Suomen Pankin joulukuun 2014 ennusteessa. Tämä vastaa karkeasti 2½ työviikon lisäystä vuosittaiseen työaikaan eli työviikko kasvaisi 37,5 tunnista noin 40 tuntiin. Myös dynaamisia vaikutuksia on arvioitu suhteessa joulukuun 2014 ennusteeseen. Vuosityöaikojen pitenemisen oletetaan toteutuvan asteittain vuosien 2015–2017 aikana. Työtunnit kasvavat laskelmassa tämän jälkeenkin sen seurauksena, että dynaamiset vaikutukset kasvattavat työtuntien kysyntää asteittain.

Julkisen sektorin työtunneilla ei Aino-mallissa ole suoraan vaikutusta talouskasvuun, joten laskelmaan on sisällytetty vain yksityisen sektorin työtuntien tarkastelu. Tietyin ehdoin laskelma voitaisiin kuitenkin yleistää koskemaan koko taloutta. Työajan pidentämisen dynaamisia vaikutuksia julkiseen talouteen on arvioitu käyttämällä Suomen Pankin julkisen talouden laskentakkehikkoa. Perusennustetta on jatkettu vuoteen 2050 asti, jotta talous kykenisi sopeutumaan riittävästi ja saavuttamaan uuden tasapainon.

Laskelmassa oletettu työajan piteneminen 6 prosentilla on tietenkin hyvin merkittävä lisäys. Jos halutaan tarkastella vähäisempiä muutoksia, esimerkiksi 2 päivän lisäystä vuotuisen työaikaan, laskelman tuloksia voidaan muuntaa skaalaamalla kaikissa muuttujissa näkyvät vaikutukset vastaavasti saman verran pienemmiksi.

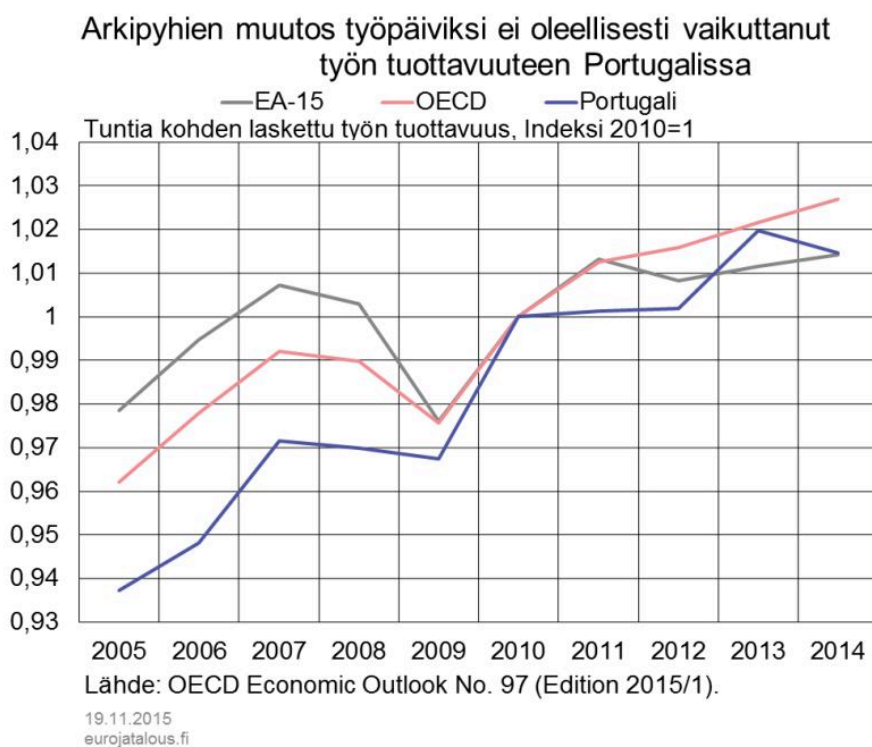
Bruttokansantuotteen kasvu on vuosittain keskimäärin runsaat 1,2 prosenttiyksikköä nopeampaa vuosina 2015–2021 kuin perusennusteessa (kuvio 1). Tämä tarkoittaa, että BKT:n taso on runsaat 11 mrd. euroa eli lähes 6 prosenttia korkeampi vuonna 2021. Viennin taso puolestaan on ajanjakson lopussa 5 mrd. euroa suurempi. Talous kasvaa hieman nopeammin myös tämän jälkeen, mutta hidastuu vähitellen pitkän aikavälin keskimääräiseen kasvuvauhtiin. Bruttokansantuotteen kasvu näyttäisi täysin sopeutuvan muutokseen vuoteen 2028 mennessä, jolloin sen taso on runsaat 13 mrd. euroa suurempi kuin perusennusteessa.

Kuvio 1.

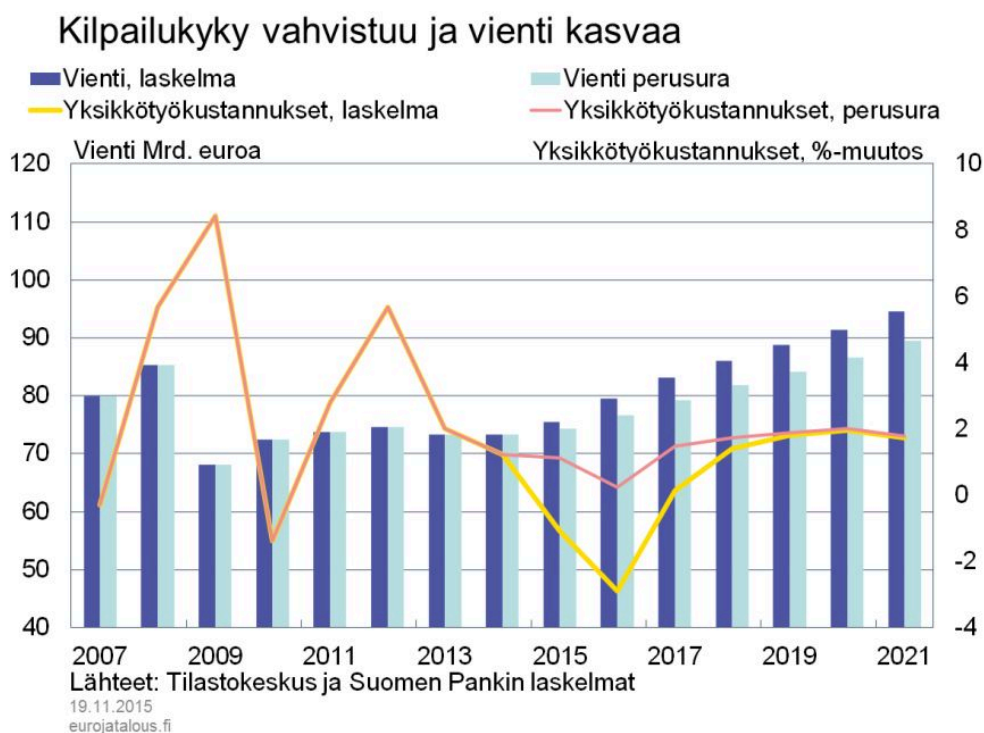
Työtuntien lisääminen vaikuttaa positiivisesti talouskasvuun, kilpailukykyyn ja vientiin. Bruttokansantuotteen kasvu on selvästi perusennustetta nopeampaa vuosina 2015–2021. Yksikkötyökustannusten ja vientihintojen aleneminen vahvistavat kilpailukykyä ja alkavat kasvattaa vientiä (kuvio 2). Viennin piristymisen näkyy pienellä viiveellä investoinneissa, kun tarve tuotantopotentiaalain kasvattamiseen vahvistuu. Viennin ja investointien piristymisen kasvattaa myös tuontia, sillä Suomen vienti ja investoinnit käyttävät tuontipanosia. Nettovienti säilyy kuitenkin selvästi positiivisena ja siten kasvua tukevana.

Kuvio 2.

Merkittävä työkustannusten lasku (kuvio 3) alentaa aluksi kotimaisen tuotannon hintaa, mikä välittyy myös yksityisen kulutuksen hintaan. Kotimaisen kysynnän kasvun myötä hinnat lähtevät kuitenkin vähitellen nousuun vuonna 2017. Tuotannon kasvu ja hintojen lasku alkavat vähitellen lisätä kuluttajien ostovoimaa ja yksityistä kulutusta. Hintojen kääntyminen laskusta nousuun lisää kuitenkin työntekijöiden palkkavaatimuksia, ja myös palkat alkavat nousta ajanjakson loppupuolella. Palkkojen nousu puolestaan alkaa vähitellen heikentää kilpailukykyä ja hidastaa viennin kasvua.

Kuvio 3.

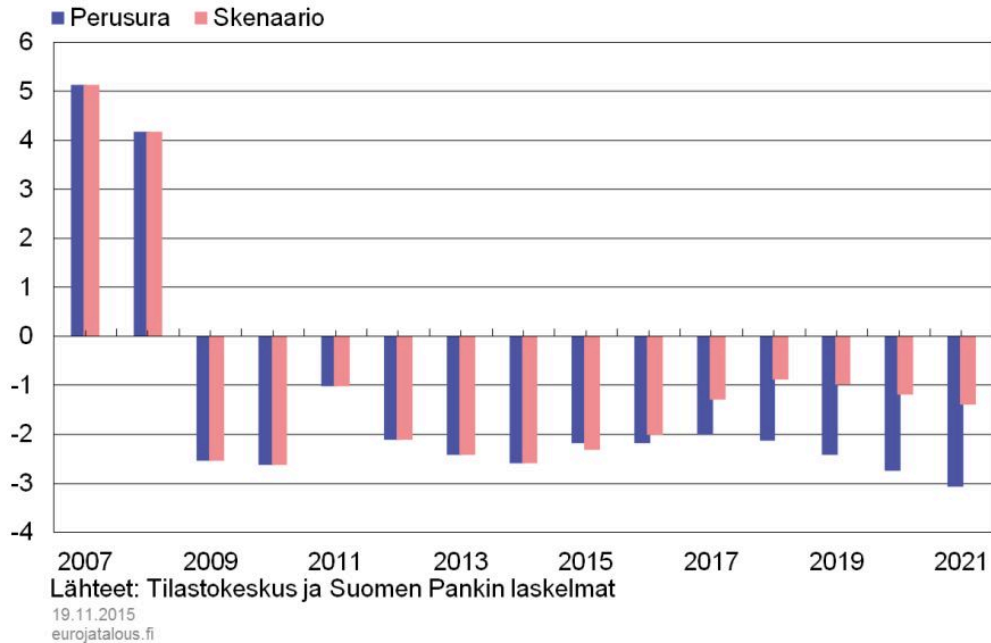

Julkisen talouden tila kohenee

Laskelman mukaan vuosityöajan lisääminen vahvistaa selvästi julkista taloutta. Julkisen talouden rahoitusasema kohenee, ja velkasuhde kasvaa selvästi hitaammin kuin perusennusteessa (kuvio 4). Dynaamisten vaikutusten lisäksi osa julkiseen talouteen koituvista säästöistä syntyy julkisten kulutusmenojen vähenemisestä. Kun työaika julkisella sektorilla pitenee, tuotanto työntekijää kohti kasvaa, jolloin sama tuotos saadaan aikaan pienemmällä määrällä työntekijöitä. Tämä jarruttaa työllisten määrän lisäystä julkisissa palveluissa hidastaen siten julkisten palkkamenojen kasvua.

Kuvio 4.

Vuosityöajan lisääminen vahvistaa julkista taloutta

Julkisen sektorin työllisyyden sopeutumiseen liittyy paljon mikrotason epävarmuutta, ja dynamiikka on siten hankalasti arvioitavissa. Todennäköistä kuitenkin on, että sopeutuminen tapahtuisi suhteellisen hitaasti, useamman vuoden aikana. Mikäli julkisen talouden palkkasumma pienenisi 0,5 % vuodessa suhteessa perusuraan, olisi palkkamenoista syntyvä säästö noin 0,6 % suhteessa BKT:hen vuoden 2021 lopussa. Mikäli palkkamenot pienenisivät tätä selvästi nopeammin, esimerkiksi täydet 6 % jo vuoden 2017 loppuun mennessä, olisi säästö keskipitkällä aikavälillä likimain kaksinkertainen. Laskelmassa ei ole huomioitu julkisen talouden työllisyyden muutoksesta aiheutuvia vaikutuksia yksityiselle sektorille. Kaiken kaikkiaan työajan pidennyksen kokonaistaloudellisesta kehityksestä koituvat suotuisat vaikutukset ovat kuitenkin julkiselle taloudelle merkittävämpiä kuin julkisen talouden työllisyyden muutoksista koituvat suorat säästöt.

Julkisen talouden rahoitusasema kohenee laskelmissa vajaat 2 prosenttiyksikköä suhteessa perusuraan vuoden 2021 lopussa. Velka-aste on puolestaan 6–8 % alempi. Vuosityöajan lisäämisen vaikutukset julkisen talouden tasapainoon jäävät siten melko vähäisiksi suhteessa BKT:n kasvuun.

Lisäksi julkisen talouden alijäämän supistuminen on pienempi kuin usein käytetty nyrkkisääntö BKT:n kasvun muutoksen ja julkisen talouden tasapainon muutoksen välillä kertoisi. Syy on siinä,

että vuosityöajan piteneminen ei laskelmassa kasvata euromääräistä palkkasummaa eikä vähennä työttömyyttä. Eräät toiset BKT:ta yhtä paljon kasvattavat sokit johtavat mallilaskelmien mukaan suurempaan julkisen talouden tasapainon kohenemiseen. Yksi tällainen sokki on vientimarkkinoiden kasvusta johtuvan viennin lisäys.

Laskelmaan liittyy epävarmuuksia

Kuten tämän tapaisissa mallisimuloinneissa yleensä, työn tarjonnan merkittävä kasvattaminen lisää talouden aktiviteettia selvästi. Dynaamisiin vaikutuksiin liittyy kuitenkin epävarmuuksia, sillä sen seurauksia esimerkiksi työttömyysasteen lyhyen aikavälin kehitykseen ei pystytä tarkastelemaan tässä mallilaskelmassa.

Periaatteessa vuosityöajan lisäyksellä voi lyhyellä aikavälillä olla kahden suuntaisia vaikutuksia työllisten määrään. Yhtäältä työllisten määrä voi supistua, kun sama tuotanto saadaan aikaan aiempaa vähäisemmällä määrällä työllisiä. Kun pääomakannan koko ja työprosessit eivät sopeudu välittömästi uuteen tilanteeseen, tuotanto sekä sitä kautta kokonaiskysyntä ja työn kysyntä eivät välttämättä heti kasva samassa suhteessa kuin vuosityöaika. Toisaalta päinvastainen vaikutus voi syntyä talouden avoimella sektorilla. Siellä tuotantokustannusten supistuminen voi johtaa nopeastikin työllisten määrän kasvuun, vaikka kunkin työntekijän tekemien työtuntien määrä kasvaa. Ei ole selvää, kumpi näistä vastakkaisuunnaisista vaikutuksista on suurempi. Empiiristä tutkimustietoa aiheesta käydään läpi myöhemmin tässä artikkelissa.

Edellä esitetyssä mallilaskelmassa ei huomioida, miten ylityötunnit korvautuisivat työn tarjonnan lisäämisen myötä. Siinä ei myöskään oteta erikseen huomioon osa-aikatyötä ja vuorotyötä tekevien vuosityöajan pituuden mahdollista muutosta muihin työllisiin verrattuna. Todellisuudessa toimien mitoitus, kohdentuminen ja ajoitus sekä työmarkkinoiden rakenteet vaikuttavat talouden dynamiikkaan.

Vaikka mallilaskelman dynaamisiin vaikutuksiin sisältyy epävarmuuksia etenkin lyhyellä aikavälillä, voidaan kaiken kaikkiaan simuloinnin perusteella todeta, että tuntuva vuosityöajan lisäys ja työmarkkinoiden rakenteiden uudistus voimistaisi etenkin pidemmällä aikavälillä taloudellista aktiviteettia huomattavasti. Kustannuskilpailukyvyn parantuminen kasvattaisi vientiä ja tuotannon piristyminen näkyisi investoinneissa, työllisyudessa sekä julkisen talouden tasapainon kohenemisena. Toisin kuin palkan alennuksessa, nimellispalkat eivät työtuntien määrän kasvattamisen seurauksena pienene ja kuluttajien ostovoima säilyy.

Taulukko 1.

Työajan pidennys 2015 - laskelma

Kysyntä ja tarjonta vuosina 2015 - 2021 vuoden 2010 hinnoin

		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Prosenttimuutos edellisvuotisesta								
Bruttokansantuote	<i>SP:n ennuste</i>	-0,1	1,0	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	0,6	2,7	2,5	2,0	1,7	1,5	1,4
	<i>poikkeama</i>	0,7	1,7	1,4	0,8	0,5	0,3	0,2
Tuonti	<i>SP:n ennuste</i>	1,9	3,1	3,3	2,9	2,6	2,6	3,3
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	2,1	3,6	3,6	2,9	2,2	2,2	2,9
	<i>poikkeama</i>	0,2	0,5	0,3	-0,1	-0,3	-0,4	-0,4
Vienti	<i>SP:n ennuste</i>	1,4	3,1	3,4	3,2	2,9	2,9	3,3
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	2,9	5,4	4,5	3,6	3,1	3,0	3,4
	<i>poikkeama</i>	1,6	2,3	1,1	0,4	0,1	0,1	0,1
Yksityinen kulutus	<i>SP:n ennuste</i>	-0,1	0,6	1,1	1,1	0,8	0,6	0,6
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	0,0	1,4	2,2	1,9	1,4	1,0	0,9
	<i>poikkeama</i>	0,0	0,8	1,1	0,9	0,6	0,4	0,3
Yksityiset investoinnit	<i>SP:n ennuste</i>	1,2	3,2	1,4	1,5	1,7	2,1	2,4
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	2,3	7,0	4,0	2,4	1,5	1,5	1,8
	<i>poikkeama</i>	1,0	3,8	2,6	0,9	-0,2	-0,6	-0,4
Vientimarkkinat	<i>SP:n ennuste</i>	3,0	4,7	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3
	<i>vaihtoehtoinen</i>	3,0	4,7	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

	<i>kehitys</i>							
	<i>poikkeama</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Prosenttimuutos edellisvuotisesta (ellei toisin mainita)								
Yksityisen sektorin tuotannon hinta	<i>SP:n ennuste</i>	1,3	1,2	1,5	2,0	2,4	2,5	1,9
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	-0,6	-1,4	0,2	1,6	2,2	2,4	1,8
	<i>poikkeama</i>	-1,9	-2,6	-1,3	-0,5	-0,2	-0,1	-0,5
Yksityisen kulutuksen deflaattori	<i>SP:n ennuste</i>	1,5	1,4	1,6	1,8	1,7	1,6	1,6
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	-0,1	-0,9	0,5	1,4	1,6	1,5	1,5
	<i>poikkeama</i>	-1,6	-2,3	-1,1	-0,4	-0,1	-0,1	-0,5
Vientihinnat	<i>SP:n ennuste</i>	1,0	1,1	1,5	1,8	2,0	2,0	1,7
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	-0,1	-0,3	0,8	1,6	1,9	1,9	1,6
	<i>poikkeama</i>	-1,0	-1,4	-0,7	-0,3	-0,1	-0,1	-0,5
Vaihtosuhte	<i>SP:n ennuste</i>	0,1	-0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	-0,2
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	-0,9	-1,5	-0,7	-0,2	0,1	0,1	-0,2
	<i>poikkeama</i>	-1,0	-1,4	-0,7	-0,3	-0,1	-0,1	-0,5
Keskipalkka (tuntia kohti)	<i>SP:n ennuste</i>	1,3	1,4	2,4	2,7	2,5	2,5	2,5
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	-1,1	-2,2	0,8	2,3	2,5	2,6	2,5
	<i>poikkeama</i>	-2,4	-3,6	-1,6	-0,3	0,0	0,1	0,0

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Reaalinen keskipalkka (tuntia kohti)	<i>SP:n ennuste</i>	-0,2	0,0	0,8	0,9	0,8	0,9	0,9
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	-1,0	-1,3	0,4	0,9	0,9	1,0	1,1
	<i>poikkeama</i>	-0,8	-1,3	-0,4	0,0	0,2	0,2	0,2
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Työtunnit	<i>SP:n ennuste</i>	0,0	0,5	0,5	0,2	0,0	0,0	0,1
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	1,0	2,7	1,9	0,7	0,1	0,0	0,1
	<i>poikkeama</i>	1,0	2,2	1,4	0,6	0,2	0,0	0,0
Työn keskimääräinen tuottavuus	<i>SP:n ennuste</i>	0,1	0,7	0,0	0,5	1,1	1,1	1,1
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	0,2	0,4	-0,3	0,6	1,4	1,4	1,5
	<i>poikkeama</i>	0,1	-0,4	-0,3	0,1	0,3	0,3	0,4
Yksikkötyökustannukset	<i>SP:n ennuste</i>	1,1	0,2	1,5	1,7	1,9	2,0	1,8
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	-1,0	-2,9	0,1	1,4	1,8	2,0	1,7
	<i>poikkeama</i>	-2,2	-3,1	-1,3	-0,3	-0,1	0,0	0,0
Reaalinen valuuttakurssi	<i>SP:n ennuste</i>	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
	<i>poikkeama</i>	-1,8	-4,4	-5,6	-6,0	-6,2	-6,3	-6,4
Reaalipalkat (tuntia kohti) suhteessa	<i>SP:n ennuste</i>	0,1	-0,3	0,2	-0,4	-1,1	-1,2	-0,4
työn tuottavuuteen	<i>vaihtoehtoinen kehitys</i>	-0,1	-0,8	0,0	-0,5	-1,3	-1,3	-0,5
	<i>poikkeama</i>	-0,2	-0,5	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Taulukko 2.

Julkinen talous, julkisen talouden palkkasumma sopeutuu 0,5 % vuodessa								
%-yksikköä, poikkeama perusennusteesta	2014 ^e	2015 ^e	2016 ^e	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e	2021 ^e
Julkisen sektorin nettoluotonanto	0,0	-0,1	0,2	0,7	1,3	1,4	1,6	1,7
Valtio	0,0	0,1	0,4	0,9	1,2	1,2	1,3	1,4
Kunnat	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sosiaaliturvarahastot	0,0	-0,2	-0,2	-0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Julkisen sektorin perusjäämä	0,0	-0,1	0,2	0,7	1,2	1,4	1,5	1,6
Julkisyhteisöjen velka (sulautettu, EDP)	0,0	0,4	0,3	-0,7	-2,2	-3,5	-4,8	-6,1
Valtion velka (budjettitalous)	0,0	0,3	0,0	-1,0	-2,4	-3,7	-5,0	-6,3
Valtion ja kuntien velka (sulauttamaton, EDP)	0,0	0,4	0,3	-0,8	-2,3	-3,7	-5,1	-6,4
Kokonaisveroaste, % BKT:sta	0,0	-0,1	-0,4	-0,7	-1,0	-1,1	-1,2	-1,3
Säästä kulutusmenoissa (palkkamenot), milj. euroa		143,74	325,45	450,24	625,39	832,62	987,34	1170,00

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Taulukko 3.

Julkinen talous, julkisen talouden palkkasumma sopeutuu 6 % vuoteen 2017 loppuun mennessä							
%-yksikköä, poikkeama perusennusteesta	2014 ^e	2015 ^e	2016 ^e	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e	2020 ^e
Julkisen sektorin nettoluotonanto	0,0	-0,1	0,2	0,8	1,3	1,5	1,7
Valtio	0,0	0,1	0,4	0,9	1,1	1,2	1,3
Kunnat	0,0	0,1	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Sosiaaliturvarahastot	0,0	-0,3	-0,4	-0,4	-0,1	0,0	0,1
Julkisen sektorin perusjäämä	0,0	-0,1	0,2	0,8	1,3	1,4	1,5
Julkisyhteisöjen velka (sulautettu, EDP)	0,0	0,3	-0,1	-1,5	-3,1	-4,7	-6,3
Valtion velka (budjettitalous)	0,0	0,3	-0,1	-1,1	-2,5	-3,8	-5,1
Valtion ja kuntien velka (sulauttamaton, EDP)	0,0	0,3	-0,1	-1,5	-3,3	-5,0	-6,5
Kokonaisveroaste, % BKT:sta	0,0	-0,2	-0,7	-1,1	-1,3	-1,4	-1,5
Säästä kulutusmenoissa (palkkamenot), milj. euroa		570,56	1423,59	1808,69	1928,47	1959,59	1983,79

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

Ei merkkejä isoista työllisyysvaikutuksista

Työajan pidentämisen työllisyysvaikutuksia on käsitelty verrattain vähän taloustieteellisessä kirjallisuudessa. Tämä selittynee sillä, että trendi on jo vuosikymmenien ajan ollut kohti (viikko)työajan lyhentämistä. Työajan lyhentämisen työllisyysvaikutuksia sitä vastoin on käsitelty laajasti niin teoreettisesti kuin empiirisesti, etenkin Ranskan 35 tunnin työviikkoon liittyen, mutta näistä tutkimuksista johtopäätösten vetämisen suhteen on oltava varovainen, sillä vaikutukset eivät ole kaikilta osin symmetrisiä.

Alla esitetään lyhyesti joitakin taloustieteellisiä argumentteja työajan pidentämisen vaikutuksista. Johtopäätös on, että tutkimustieto ei viittaa selkeästi työttömyyden lisääntymiseen mutta ei sen vähenemiseenkään. Vaikutusten voi odottaa olevan erilaisia eri toimialoilla ja riippuvan myös mm. siitä, kuinka paljon ylityötä käytetään.

Työn kysynnän lähtökohtia pelkistetysti

Työajan pidentämisen ja työllisyyden välisiä mekanismeja voidaan tarkastella yritysten työn kysynnän kautta.² Lähtökohtaisesti yrityksen palkkaamien työntekijöiden määrä riippuu heidän tuottavuudestaan ja maksetuista palkoista. Työntekijäkohtainen palkka määräytyy työtuntien ja tuntipalkan perusteella. Mahdollisimman pelkistetyssä tilanteessa, jossa muut tuotannon tekijät ja hinnat ovat annettuja, yritys lisää työntekijöitä niin kauan, kun marginaalityöntekijän eli yhden lisätyöntekijän tuottavuus on suurempi kuin hänelle maksettava palkka.

Työajan pidentämisen vaikutus työllisyyteen riippuu siitä, kasvaako vai pieneneekö marginaalityöntekijän tuottavuus työajan pidentyessä. Yhtäältä marginaalityöntekijän tuottavuus kasvaa työntekijäkohtaisten tuntien kasvaessa. Toisaalta tämän tuottavuus voi laskea, koska työajan pidentäminen kaikille työntekijöille alentaa marginaalitunnin tuottavuutta (jos esim. pääomakanta on kiinteä). Jos marginaalityötunnin tuottavuus laskee vain hitaasti työajan pidentyessä, mutta marginaalityöntekijän tuottavuus lisätyöajan myötä kasvaa, on yritysten kannattavaa palkata lisää työvoimaa. Päinvastaisessa tapauksessa yritys vähentää työvoimaa.³

Käytännön näkökohtia

Yllä esitetystä pelkistetyssä tilanteesta yritys ei pystynyt vaikuttamaan myymänsä tuotteen hintaan, ja sen pääomakanta ja pääoman käyttöaste ovat annetut. Lisäksi ajateltiin, että yrityksen kannalta työtunnit ja työntekijät ovat täydellisiä substituutteja, jolloin näiden yhdistelmä voidaan valita täysin vapaasti.

Käytännössä on kuitenkin usein luontevaa ajatella että pääoman käyttöaste (käyttöaika) nousee jo

lyhyellä aikavälillä työajan kasvun mukana (esimerkiksi työkoneen, tietokoneen tai leikkaussalin käyttö). Yksi työajan pidentämisen merkittävistä hyödyistä onkin pääoman tehokkaampi käyttö. Tämä pääoman käyttöasteen nousu toimii vastapainona marginaalityöntekijän tuottavuuden laskulle, kun työaika pidennetään, ja siten työajan pidentämisen positiivinen työllisyysvaikutus on todennäköisempi. Pidemmällä aikavälillä myös pääomakanta kasvaa sopeutuessaan tuntipalkan laskuun (jos työaika pidennetään palkkaa muuttamatta), millä on samansuuntainen vaikutus. Jos yrityksissä käytetään osa-aikaista työvoimaa lisätyötuntien tekemiseen, sen käyttö todennäköisesti vähenisi.

Yksi kirjallisuudessa huomiota saanut seikka on ylityötuntien käyttö (Andrews et al. 2014, Boeri & van Ours 2013, Calmfors et al. 2005). Työajan pidentämisen voi ajatella koskevan ns. normaalitunteja tai normaaliaikaa. Työajan pidennys vuosipalkan pysyessä muuttumattomana voi vähentää ylityötuntien käyttöä ainakin sellaisissa yrityksissä, joissa ylityöt ovat enemmän tai vähemmän säännöllisiä. Koska ylityökorvaus on normaalituntien palkkaa korkeampi, voi normaalityöajan pidentämisestä syntyä aiempaa esimerkkiä suurempia säästöjä palkkakustannuksissa, mikä lisää positiivisen työllisyysvaikutuksen todennäköisyyttä.

Tuotantoteknologia ja palkkakustannusten rakenne ovat yleensä monimutkaisempia kuin edellä on esitetty. Tuotantoteknologia ei välttämättä salli täydellistä substituutiota työtuntien ja työntekijöiden määrän välillä. Työajan pidentämisen vaikutus tuottavuuteen ei välttämättä ole sama, jos työaika pidennetään viikoittaista työaika lisäämällä tai vuosittaisia työpäiviä lisäämällä. Palkkakustannukset koostuvat usein tuntipalkkojen lisäksi kiinteistä työntekijäkohtaisista korvauksista (esim. työterveyshuolto, muut työsuhde-edut) ja työkustannukset koostuvat palkkakustannusten lisäksi myös kiinteistä kustannuksista.

Työn tarjonta

Yksi työllisyysvaikutuksiin liittyvä seikka on työn tarjonta. Työajan pidentäminen kuukausipalkan pysyessä ennallaan pienentää tuntipalkkaa ja vähentää työn houkuttelevuutta suhteessa vapaa-aikaan. Tällä voi olla ainakin periaatteessa kielteinen vaikutus työn tarjontaan (taloustieteellisen kirjallisuuden mukaan naisilla tämä vaikutus on suurempi kuin miehillä). Työn tarjontaa pohdittaessa voi myös olla hyvä pitää mielessä, että työajan pidennys annetulla kuukausipalkalla koskisi olemassa olevien työsuhteiden ohella uusia syntyviä työsuhteita. Koska työntekijävirrat työllisyyden ja työttömyyden välillä sekä työmarkkinoiden ulkopuolelle ja sieltä takaisin ovat suuria, on kullakin hetkellä runsaasti työntekijöitä, jotka tekevät päätöksen työpaikan vastaanottamisesta.⁴ Kynnys uuden työn vastaanottamiseen aiempaa heikommilla työehdoilla saattaa poiketa työntekijän kynnyksestä jatkaa olemassa olevassa työpaikassa heikentyneillä ehdoilla. Tällaisia työn tarjontaan liittyviä kysymyksiä ei tarkastella edellä esitettyssä

mallilaskelmassa. Siinä oletetaan työntekijöiden olevan valmiita tekemään aiempaa enemmän töitä samalla palkalla.

Empiirinen kirjallisuus työajan muutoksista

Työajan muutokseen liittyvä empiirinen kirjallisuus liittyy valtaosin työviikon lyhentämiseen. Hunt (1999) analysoi Saksassa vuonna 1984 toteutettua viikkotyöajan lyhentämistä 40 tunnista 39 tuntiin, ja Crépon ja Kramarz (2002) analysoivat vastaavaa vuonna 1982 toteutettua uudistusta Ranskassa. Kummassakin tapauksessa tuntipalkka nousi jonkin verran ja työllisyys laski hieman. Uudistusten työn jakamiseen tavoite ei näin ollen toteutunut. Osaltaan tähän lienee ollut syynä tuntipalkkojen nousu, jolla kompensoitiin työviikon lyhennyksestä koituvaa ansionmenetystä työntekijöille. Estevão ja Sá (2008) tarkastelevat Ranskassa vuonna 1998 toteutettua ”35 tunnin työviikko”-uudistusta, ja päätyvät tulokseen että työllisyysvaikutukset jäivät vähäisiksi. Sen sijaan esimerkiksi kahta työtä tekevien työntekijöiden osuus kasvoi. Kaiken kaikkiaan työaikaa lyhentäneistä reformeista löytyy vähän evidenssiä ”työn jakamisesta” (Kapteyn et al. 2004).

Kokemuksia työajan pidentämisestä löytyy Saksasta 2000-luvun alusta. Tuolloin tehtiin monissa yrityksissä (mm. Daimler Chrysler, Siemens, Volkswagen ym.) sopimuksia, joissa viikkotyöaikaa pidennettiin mutta viikkopalkka pysyi muuttumattomana. Taustalla oli EU:n laajentuminen ja uhka tuotannon siirtymisestä työkustannuksiltaan edullisempiin maihin. Sopimuksia tehtiin yritystasolla, koska toiminnan ulkomaille siirtämisen uhka oli yrityskohtaista. Toimiala- tai liittotasolla tuskin olisi päästy ratkaisuihin, kun uhka ei kohdistunut kaikkiin yrityksiin samalla tavalla.

Andrews et al (2014) analysoivat normaalityöajan pidennyksen vaikutuksia työllisyyteen saksalaisella yrityspaneeliaineistolla vuosilta 2001–2006. He erottelevat yritykset sellaisiin jotka käyttävät ylitöitä ja sellaisiin jotka eivät. Tutkimuksen mukaan ylitöitä käyttävissä yrityksissä normaalityöajan pidennyksellä oli merkittävä positiivinen työllisyysvaikutus. Sen sijaan yrityksissä, jotka eivät käyttäneet ylitöitä, työllisyyseroa ei havaittu työaikaa pidentäneiden yritysten ja muiden yritysten välillä.

Tällaisissa yrityskohtaisia tietoja käyttävissä tutkimuksissa ei voida havaita niitä kokonaistaloudellisen kehityksen kautta toteutuvia vaikutuksia, joita voisi olla talouden toimialoja laajasti koskevalla työajan pidentämisellä. Tällaisten vaikutusten voisi odottaa olevan työn kysyntää kasvattavia, kun talouden aktiviteetti lisääntyy.

Johtopäätökset työllisyysvaikutuksista

Yhteenvedona kirjallisuudesta voidaan todeta, että työajan pidentämisen työllisyysvaikutuksia

arvioitaessa on syytä huomioida useita tekijöitä. Näistä keskeisiä ovat ainakin pääomakannan ja sen käyttöasteen sopeutuminen sekä ylityötuntien käyttö yrityksissä.

Lisäksi on joitakin muita näkökohtia, joilla voi odottaa olevan merkitystä työajan pidentämisen työllisyysvaikutuksiin. Työllisyysvaikutukset todennäköisesti poikkeavat toimialojen välillä, jos ne ovat pääomaintensiivisyydeltään hyvin erilaisia (esim. teollisuus ja palvelut). Toimialojen sisälläkin työllisyysvaikutukset voivat poiketa toisistaan. Esimerkiksi kolmivuorotyössä (teollisuudessa) 8 tunnin työvuorojen pidentäminen ei välttämättä ole mielekäästä (kun vuorokaudessa on edelleen 24 tuntia). Pienissä yrityksissä (esim. yksi hallintohenkilö ja kaksi työntekijää konehallissa) työajan pidentämisellä työllisyysvaikutukset saattavat jäädä vähäisiksi. Osa-aikaisten työntekijöiden osuus on kasvanut, ja kokoaikaisten työpaikkojen työajan pidentäminen vaikuttaa myös heidän kohdallaan työn kysyntään ja tarjontaan.

Tuotanto henkeä kohden kasvaa

Tutkimustiedot viittaavat siihen, että vuosityöajan lisäys kasvattaa tuotantoa henkeä kohti, vaikka se voikin pienentää tuntia kohti laskettua työn tuottavuutta. Goldenin (2012) katsaus kokoa tuloksia aihetta koskevista empiirisistä tutkimuksista. Havaintojen mukaan vuosityöajan lisäyksen heikentävä vaikutus tuntia kohti laskettuun tuottavuuteen leikkaa vain pienen osan siitä tuotannon kasvusta, jonka lisääntynyt työaika tuo tullessaan. Joidenkin tulosten mukaan tuntia kohti laskettu työn tuottavuus voi heikentyä enemmänkin, mutta tällöin on tarkasteltu olosuhteita, joissa keskimääräiset vuotuiset työtunnit ovat selvästi Suomen nykyistä tilannetta suuremmat.

Vuosityöajan lisäys voi tapahtua joko viikottaisten työtuntien tai vuotuisten työpäivien lisäyksen kautta. Viikottaisten työtuntien lisäyksen voi odottaa kasvattavan tuotantoa vähemmän kuin prosentuaalisesti yhtä suuren vuotuisten työpäivien määrän lisäyksen. Mahdollinen tuntia kohti lasketun tuottavuuden heikkeneminen on osin väliaikaista, kun työvoiman määrän kasvu johtaa vähitellen pääomakannan kasvuun ja sitä kautta työn tuottavuuden paranemiseen.

Vuosityöajan lisäyksen vaikutus kustannuskilpailukykyyn riippuu olennaisesti nimellispalkkojen reaktiosta. Työn tarjonnan ja pääomakannan kasvun kautta tapahtuva henkeä kohti lasketun tuotannon kasvu pienentää yksikkötyökustannuksia, kun nimellispalkat reagoivat vähän. Jos sen sijaan tuotannon lisäys ulosmitataan välittömästi nimellispalkkojen nousun muodossa, kustannuskilpailukyky ei parane. Tällaista ulosmittausta ei tapahdu edellä esitettyssä mallilaskelmassa, jossa vuosityöajan lisäyksen tulkitaan tarkoittavan työvoiman tarjonnan kasvua.

Työpäivien vuotuisen määrän muutosten vaikutukset tuotantoon

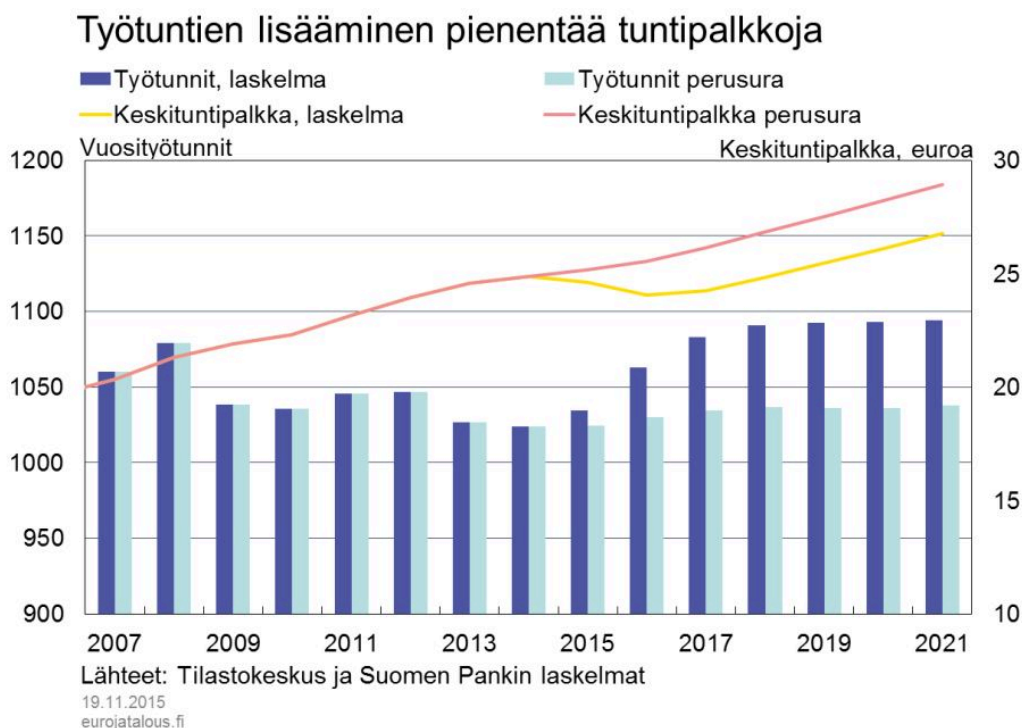
Vuotuisten työpäivien määrän lisäyksen on syytä odottaa kasvattavan vuotuista tuotantoa henkeä kohti. Yksi tapa lisätä työpäiviä olisi kirkollisten ja kansallisten arkipyhien muunto tavallisiksi työpäiviksi. Ne ovat sijoittuneet kalenterivuoteen melko satunnaisesti, eikä niitä ei ole kovin paljon. Oletettavasti tällaisella muutoksella ei olisi samanlaisia työn tehokkuutta mahdollisesti heikentäviä vaikutuksia kuin päivittäisten työtuntien lisäyksellä, kun viikonloput ja vuosiloma takaisivat riittävän yksilökohtaisen levon.

Vuotuisten työpäivien määrän lisäyksistä ei ole paljon kokemuksia. Esimerkkinä voidaan kuitenkin pitää sitä, että Portugalissa muutettiin neljä vapaapäivää työpäiviksi vuonna 2012 (The Telegraph 2012). Työpäiviksi muutettiin, Vatikaanin suostumuksella, kaksi kirkollista juhlapäivää eli pyhänmiestenpäivä ja pyhän ruumiin juhlapäivä (Corpus Christi) ja lisäksi kansallista arkipyhää, tasavallanpäivä (Republic Day) ja itsenäisyyspäivä. Karkeasti voidaan arvioida, että kun vuositasaalla työpäiviä on noin 250, tuo neljän työpäivän lisäys noin $4/250 = 1,6\%$ lisää tuotantoa vuositasaalla, jos työtuntia kohti laskettu tuottavuus ei muutu.

Kirkollisten ja kansallisten arkipyhien työpäiväksi muunnon lisäksi myös työssä pisimpään olleilta leikattiin kolme lomapäivää (OECD 2013). Varovaisesti arvioiden kokonaistalouden tasolla tämä voisi vastata noin 1,5 työpäivän lisäystä eli noin $1,5/250 = 0,6\%$ prosentin lisäystä tuotantoon vuositasaalla.

Portugalin kirkollisten ja kansallisten arkipyhien muunnosta työpäiviksi ja seniorityöntekijöiden lomien leikkauksien tuottavuusvaikutuksista ei ole toistaiseksi tehty tutkimusta. Alla olevassa kuviossa esitetään OECD:n tilasto työtuntia kohti lasketusta tuotannosta. Portugalissa vuoden 2012 jälkeen tuntia kohti laskettu työn tuottavuus on itse asiassa lisääntynyt enemmän kuin monissa muissa maissa. Vaikka kehitykseen ovat epäilemättä vaikuttaneet monet muutkin tekijät, ei oleellisesta kielteisestä vaikutuksesta tuntia kohti laskettuun tuottavuuteen ole merkkejä.

Kuvio 5.

Viikottaisten työtuntien lisäyksen vaikutukset tuotantoon

Viikottaisten työtuntien lisäys ei välttämättä kasvata tuotantoa ainakaan suoraan suhteessa työajan lisäykseen. Vaikutus on epävarma ja riippuu useasta eri tekijästä. Näitä tekijöitä ovat mm. työtuntien lisäyksen vaikutus työterveyteen sekä työpanoksen ja tuotoksen epälineaarisuus. Etenkin, jos viikkotyötuntien määrä kasvaa hyvin suureksi, tuottavuus voi heikentyä väsymyksen, työkoordinaatio- ja kommunikaatio-ongelmien kasvun sekä heikentyneen asiakaspalvelun tason kautta (Bryson and Forth 2007).

Työtuntien lisäyksellä voi olla terveyden tilaa heikentävä vaikutus etenkin, jos työpäivät ovat hyvin pitkiä. Pitkiä, yli 55 tunnin työviikkoja tekevillä on selkeästi suurempi mahdollisuus saada sydänkohtaus kuin tavanomaista 35–40 viikkotyötuntia tekevillä. Tämän johtopäätöksen tekevät tutkimuksessaan Kivimäki et al. (2015). Kyseisessä tutkimuksessa verrataan työviikon pituuden kahta ääripäätä eikä tarkastella marginaalista muutosta eli muutaman tunnin lisäystä tavanomaiseen työviikkoon. Voi olla, että nämä terveysvaikutukset ovat hyvin epälineaarisia korostuen silloin, kun tehdään hyvin pitkää työviikkoa.

Van der Hulstin (2003) työaika- ja työterveyden välisessä tutkimuksessa vedetään yhteen 27 eri empiirisen tutkimuksen tulokset. Näiden perusteella pitkät työpäivät ovat yhteydessä

heikentyneeseen terveyteen, joita mitataan useilla eri indikaattoreilla kuten verisuonitaudit, diabetes, työkyvyttömyyseläköityminen, subjektiivisesti ilmoitettu psyykkinen terveys ja subjektiivinen väsymys. Tutkimus on merkittävä, koska se kokoaa yhteen paljon eri tuloksia. Tulkintaa hankaloittaa kuitenkin se, että työajan lisäyksiä mitataan eri tutkimuksissa hyvin eri tavalla. Yleisesti vaikuttaa siltä, että työtuntien lisäyksen vaikutus työterveyteen ei ole myönteinen ainakaan, jos työpäivät ovat jo valmiiksi pitkiä. Tutkimukset eivät kuitenkaan kerro, onko olemassa jokin yleispätevä kynnyksarvo, jonka jälkeen haitat korostuvat.

Yksi tutkimus, jossa tarkastellaan tuotannon ja viikottaisten työtuntien välistä yhteyttä, on Pencavel (2014). Hänen aineistonsa koostuu Ison-Britannian ampumatarviketyöläisistä ensimmäisen maailmansodan aikana. Pencavel havaitsi, että tuotannon ja työtuntien välinen yhteys oli epälineaarinen. Tuotanto kasvaa tasaisesti aina 48 tuntiin saakka, kun työtunteja lisätään, ja lähes vakioituu tämän jälkeen. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen tuo 48 viikotunnin normi otettiin laajalti käyttöön.

Pitkän aikavälin vaikutukset

Pitkän aikavälin kehitystä tarkasteltaessa havaitaan, että talouskasvuun liittyy tyypillisesti työtekijää kohti lasketun pääomakannan kasvu (Kaldor 1961). Vuosityöajan pidentämisen on syytä odottaa merkitsevän työpanoksen kasvua. Tällöin kasvaa myös pääoman rajatuottavuus. Tämä johtaa vähitellen pääomakannan kasvuun, mikä puolestaan kasvattaa työtuntia kohti laskettua työn tuottavuutta.

Pääomakannan kasvattaminen on kuitenkin hidasta, kun investointeihin liittyy reaalisia jähkkyksiä ja kitkatekijöitä. Samalla kun pääomakanta kasvaa, tämä voi johtaa myös uusiin innovointeihin. Näin pääomakannan kasvu toisi vielä lisäkertoimen työn tuottavuuden lisäyksen alulle panemalle tuottavuuden kasvulle.

Vaikutukset yritysten kustannuksiin

Jos oletetaan, että vuosityöajan lisäys ei johda nimellispalkkojen nousuun, sillä on ainakin kahdenlaisia kustannusvaikutuksia yrityksille. Yhtäältä yrityksen kustannukset alentuvat sitä kautta, että tuotantoprosessia voidaan pitää yllä pitempään jo olemassa olevalla työväellä. Toisaalta työpäiviä lisäämällä voidaan kallista pääomaa käyttää kovemmalla asteella, mistä seuraa kustannushyötyjä.

Vuotuisten työpäivien määrää kasvatettaessa kustannussäästöjen voi odottaa nousevan lähelle työpäivien määrän suhteellista muutosta. Myös viikottaisia työtunteja lisätessä työpanoksen voi

odottaa kasvavan. Osa säästöistä voi koitua siitä, että kalliita sijaisia ja ylitöitä tarvitaan aiempaa vähemmän. Toisaalta pitkiin työviikkoihin liittyvät haittapuolet nostavat kustannuksia, kun sairastuneiden tai muuten poissaolevien työntekijöiden tilalle hankitaan sijaisia. Jos viikkotyötuntien määrä ei lähtötilanteessa ole kovin suuri, kustannushyötyjen voi odottaa olevan suuremmat kuin haittapuolista aiheutuvat lisäkustannukset.

Jos vuosityöaika lisätään, lienee perusteltua odottaa, että myös työn hinta voi muuttua. Työpanoksen ja sen hinnan määräytyessä jonkin neuvottelumallin, esimerkiksi taloustieteessä laajasti käytetyn Nash-neuvottelumallin (Layard et al. 2009), mukaan on mahdollista, että työajan pidentäminen johtaa kompensatiovaatimukseen. Työajan pidentämisen kompensatio riippuu työntekijöiden ja työnantajien suhteellisesta neuvotteluvoimasta. Yritysten kustannussäästö riippuu tällöin sekä edellä mainituista hyödyistä ja haitoista että nimellispalkan mahdollisesta noususta. Aiemmin tässä artikkelissa esitetyssä mallilaskelmassa näitä kompensatiovaatimuksia ei oleteta olevan, sillä työntekijät ovat valmiita työskentelemään aiempaa enemmän samalla palkalla.

Lisäksi vuosityöajan pidentämisen vaikutus kustannuksiin riippuu todennäköisesti monista muista hankalasti arvioitavista seikoista. Onko työajan pidentäminen luonteeltaan pysyvä vai tilapäinen? Tapahtuuko työajan pidentäminen markkinaehtoisesti työntekijöiden ja työnantajien neuvotteluiden kautta vai määrääkö valtiovalta sen toteuttamisesta lailla? Koskeeko työajan pidentäminen vain joitakin talouden sektoreita, vai onko se koko taloutta koskeva malli?

Korkean tuottavuuden työt on jo usein järjestelty liukuvien ja luottamustyöaikojen puitteissa, ja niitä tekevät työntekijät tekevät monessa tapauksessa jo ennestään pitkiä päiviä. Onkin vaikea arvioida, kuinka paljon viikottaisten työtuntien lisäys vaikuttaa korkean tuottavuuden töihin. Vuotuisten työpäivien lisäysten vaikutukset ovat arvioitavissa suoraviivaisemmin.

Vaikutuksia kustannuskilpailukykyyn nähtävissä

On perusteltua odottaa, että vuosityöajan lisäyksen avulla voidaan nopeuttaa Suomen kustannuskilpailukykyyn paranemista. Mallilaskelman mukaan seurauksena olisi yksikkötyökustannusten aleneminen. BKT kasvaisi, kun vienti, investoinnit ja yksityinen kulutus lisääntyisivät.

Kansainvälisen empiirisen tutkimustiedon perusteella on syytä odottaa, ettei työttömyyden ja tuottavuuden kehitys oleellisesti vaimentaisi näitä myönteisiä vaikutuksia lyhyelläkään aikavälillä. Myönteisten vaikutusten on syytä odottaa toteutuvan siinä tapauksessa, että vuosityöajan lisäys nopeuttaa prosessia, jossa talouden kustannuskilpailukyky kohenee. Vaikutukset eivät toteudu yhtä myönteisinä siinä tapauksessa, että vuosityöajan pitenemiseen liittyy suuria

palkkakompensaatioita.

Lähteet

Andrews, Gerner, Schank, & Upward, 2014. "More Hours, More Jobs? The Employment Effects of Longer Working Hours," Oxford Economic Papers, Advance Access published September 16, 2014

Boeri & van Ours, 2013. "The Economics of Imperfect Labor Markets: Second Edition," Princeton University Press.

Bryson & Forth, 2007. "Are There Day of the Week Productivity Effects?," Centre for Economic Performance, Manpower Human Resources Lab Discussion Paper 004, The London School of Economics and Political Science.

Calmfors, Corsetti, Honkapohja, Kay, Leibfritz, Saint-Paul, Sinn & Vives, 2005. "Chapter 3: Longer Working Hours - the Beginning of a new Trend?," EEAG Report on the European Economy, CESifo Group Munich, vol. 0, 51-68, 03.

Crépon & Kramarz, 2002. "Employed 40 Hours or Not Employed 39: Lessons from the 1982 Mandatory Reduction of the Workweek," Journal of Political Economy, University of Chicago Press, vol. 110(6), 1355-1389, December.

Golden, 2014. "The Effects of Working Time on Productivity and Firm Performance: A Research Synthesis Paper", International Labour Office, Conditions of Work and Employment Series No.33.

Haavio, Markus, Heidi Schauman ja Juuso Vanhala (2013): Kasvattaako työn tarjonnan lisääminen työttömyyttä? BoF Online 4/2013, Suomen Pankki.

Hunt, 1999. "Has Work-Sharing Worked In Germany?," The Quarterly Journal of Economics, MIT Press, vol. 114(1), 117-148, February.

Kajanoja, 2015. "Kuinka paljon Suomen kustannuskilpailukyvyn pitäisi parantua", www.eurojalous.fi, Suomen Pankki.

Kaldor, 1961. "Capital Accumulation and Economic Growth". In Lutz and Hague, eds., The Theory of Capital, St Martin's Press, New York.

Kapteyn, Kalwij & Zaidi, 2004. "The myth of worksharing," Labour Economics, Elsevier, vol. 11(3), pages 293-313, June.

Kivimäki, Jokela, Nyberg, Singh-Manoux, Fransson, Alfredsson, Bjorner, Borritz, Burr, Casini, Clays, De Bacquer, Dragano, Erbel, Geuskens, Hamer, Hooftman, Nordin, Oksanen, Pejtersen,

Pentti, Rugulies, Salo, Shipley, Siegrist, Steptoe, Suominen, Theorell, Vahter, Westerholm, Westerlund, O'Reilly, Kumari, Batty, Ferrie, and Virtanen, 2015. "Long Working Hours and Risk of Coronary Heart Disease and Stroke: A Systematic Review and Meta-Analysis of Published and Unpublished Data for 603 838 Individuals", The Lancet, Department of Epidemiology and Public Health, University College London, London, UK. [http://dx.doi.org/10.1016/s0140-6736\(15\)60295-1](http://dx.doi.org/10.1016/s0140-6736(15)60295-1).

Layard, Nickell & Jackman, 2009. "Unemployment: Macroeconomic Performance and the Labour Market", Oxford University Press.

OECD, 2013. "Reforming the State to promote Growth", Better Policies Series.

Pencavel, 2014. "Productivity of Working Hours", IZA DP No. 8129.

Schauman, Vanhala & Virén, 2014. "Työntekijävирrat Suomessa suuria," Euro & Talous 3/2014: Talouden näkymät.

The Telegraph, 2012. "Portugal Scraps Four Public Holidays to Cut Costs", <http://www.telegraph.co.uk/finance/financialcrisis/9254408/Portugal-scraps-four-public-holidays-to-cut-costs.html>.

Valtioneuvoston Kanslia, 2012. "Kilpailukyky ja työn tarjonta – oppia Ruotsin kokemuksista?" Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 4/2012.

van der Hulst, 2003. "Long Work Hours and Health", Scandinavian Journal of Work, Environment & Health, 29(3).

Viitteet

1. Ks. Haavio ym. (2013). ↑
2. Ks. tarkemmin Calmfors et al. (2005) tai Boeri & van Ours (2013). ↑
3. On kuitenkin selvää että yrityksen tuotanto kasvaa, jos työaika pidennetään annetulla viikko/kuukausipalkalla. Koska yritys valitsee kokonaistuntimäärän siten että tuntipalkka vastaa marginaalitunnin tuottavuutta, tuntipalkan laskiessa yritys lisää työtuntien määrää ja tuotanto kasvaa. ↑
4. Ajanjaksona 2001–2013 työttömistä keskimäärin 47 000 henkeä (reilut 20 % työttömistä) työllistyi joka vuosineljännes. samanaikaisesti uusia työllisiä syntyi työmarkkinoiden ulkopuolisesta joukosta 86 000 henkeä (noin 6,6 % kaikista työvoiman ulkopuolella olevista) (Schauman, Vanhala & Virén 2014). Työ- ja elinkeinoministeriön tilastojen mukaan työntekijävирrat työttömyydestä työllisyyteen ovat tätäkin suurempia.

↑

Asiasanat

kilpailukyky, kustannuskilpailukyky, talouskasvu, tuottavuus, työmarkkinat